

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE UWE JEUGD VERNIEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 103:3

Onder redactie van Prof. Dr K. Schilder.

Medewerkers: Ds F. A. den Boeft, Helpman; Ds E. T. v. d. Born, Amersfoort; Drs R. H. Bremmer, Zwolle; Ds J. van Bruggen, Assen; Drs D. J. Buwalda, Kampen; Prof. P. Deddens, Kampen; Ds L. Doekes, Hilversum; Ds D. van Dijk, Groningen; Ds J. Francke, Rotterdam; P. Groen, Rotterdam; Prof. B. Holwerda, Kampen; K. v. Huizen, Groningen; A. Janse, Breda; Dr P. Jasperse, Leiden; Ds B. Jongeling, Apeldoorn; Ds H. Knoop, Rotterdam; Ds J. Meester, Haarlemmermeer; Mr J. Meulink, Enschede; Drs H. M. Mulder, Kampen; Dr G. K. Schoep, Den Haag; A. Schilder, Den Haag; Ds H. J. Schilder, Utrecht; Ds J. Smelik, Groningen; Dr H. Smilde, Groningen; Ds J. P. v. d. Stoel, Batavia; D. Stroo, Bussum; Prof. Dr C. van Til, Philadelphia, Pa, U.S.A.; Prof. C. Veenhof, Kampen; Ds G. Visé, Kampen; Ds C. Vonk, Schiedam; Ds F. de Vries, 's-Gravenhage; Ds D. K. Wielenga, Rotterdam; A. Zijlstra, Groningen.

Alle stukken bestemd voor de Redactie zende men aan: Prof. Dr K. SCHILDER, Vloedijk 14, Kampen
Adm.-adres: Oosterbaan & Le Cointre N.V. — Goes

Postrekening Nummer 406040 ten name van
BUREAU „DE REFORMATIE” — GOES
Telefoon 2424

Abonnement: f 4.— per half jaar bij vooruitbetaling
Voor het Buitenland en Ned. Indië f 10.— per jaar
Advertentiën: 10 cent per mm. Losse nummers 20 cent

INHOUD: Hoofdartikel: De betekenis van de vrijmaking voor theologie en leven, 2. — Uit de Schrift: De wijzen in hun arglistigheid gevat, 2 (Mt 28:11). — Kerkelijk leven: Ontwikkelingsidee in de pluriformiteitsleer? — Geheime agitatie. — Als men van zijn bed een schrijfbureau en van de studeerkamer een slaapkamer maakt. — Wanneer de schoenen aangetrokken? — Globaal

bij de Kerk hooren. — Rost van Tonningen en de synodocratische pers. — Pro en contra „natuurlijke theologie”. — Evangelisatie, Barthianen, Gereformeerden. — Pol. en Soc. leven: De technische vooruitgang en de vrijheid in den arbeid, 2 slot. — Boekbespreking. — Lit. en Kunst: Een sociaal probleem? — Groninger Brieven. — Perschoon. — Kerknieuws.

en tijdens de hellenistische periode, heeft ook de kerkgeschiedenis bijna van meetaf geteisterd. De theologie werd opvolgster van de antieke wijsbegeerte, en aanvaardde ook de onzalige erfenis van de wetenschapsoverschating, waardoor men de theoretische stellingen als den hoogsten vorm van menselijke zekerheid in kennis aanmerkte⁸⁾.

Een van de sterkste voorbeelden hiervan geven de Middeleeuwen. De Scholastiek, welke toen tot ontwikkeling kwam, is niet anders dan een overschatting van de kracht van de rede in het doordenken van de problemen van het geloof en de theologie. Doordat de rede zelfgenoegzaam verklaard werd, meende men alle vragen, welke door de confrontatie van het christelijk geloof met de wetenschap worden opgeworpen, te kunnen oplossen. „De natuurlijke rede werd door THOMAS VAN AQUINO (13e eeuw), den grootvorst der Roomsche scholastiek, onafhankelijk gemaakt van de Goddelijke Woordenopenbaring in Christus Jezus. Wetenschap, staatkunde, natuurlijke zedeleer en „natuurlijke theologie” werden als autonoom gebied van de natuurlijke rede voortaan naar heidensch-Aristotelische visie beoefend⁹⁾.

Daarom heeft de Reformatie dan ook schoon schip gemaakt met de Scholastiek. Al zijn er in Calvijn's Instituut nog wel sporen van over, met het systeem heeft hij radicaal gebroken. Ja, dit is het reformatoische in de Instituut, dat hij de vastheid voor zijn beweringen niet zoekt in de eigen zekerheid van de stellingen der theologische wetenschap, maar in het klare, duidelijke spreken van de Schrift. Hij verwerpt in zijn boek de theologie niet, maar stelt haar geheel dienstbaar aan het verstaan van de Schriften. Hij heeft zelf dat doel in zijn voorwoord aan den lezer uiteengezet. „Verder is in dezen arbeid mijn oogmerk geweest, degenen, die zich gezet hebben tot de studie der heilige Godgeleerdheid, tot het lezen van Gods Woord zoo voor te bereiden en te onderwijzen, dat zij daartoe een gemakkelijken toegang kunnen hebben en er zonder moeilijkheden in kunnen doorgaan¹⁰⁾.

Evenwel, ook in den tijd van de groote reformatie blijkt, hoe gemakkelijk de Kerk weer terugvalt in de zonden, waarvan God haar vrijmaakte. Reeds kort na de groote reformatoren viert de aristotelische scholastiek hoogtij en altijd weer bedreigt de wetenschapsoverschating de Kerk.

Ook in de negentiende eeuw zien wij de overschatting van het wetenschapsideaal de Kerk binnendringen. En vooral de grootsche figuur van Dr A. Kuyper stelt ons voor tal van problemen op dit gebied. Kuyper was door God begaafd met een geniaal verstand en hij kende de wijsbegeerte en de theologie van zijn eigen tijd en die van de vorige eeuwen als bijna geen ander. Hij heeft een gigantische poging gedaan de gereformeerde theologie te brengen op de hoogte van het moderne denken van zijn dagen. Het resultaat van dit pogen is neergelegd in een lange reeks van publicaties. Honderden bladzijden tellende boeken, evenzeer als kleine fonkelende brochures leggen van dit streven getuigenis af. Vooral in zijn groote werken nu tracht Kuyper een gesloten systeem, een bepaalde afgeronde beschouwing te geven, die theologisch-wijsgeerig van aard is. Het is ongetwijfeld waar, dat er bij hem verschillende kleine inconsequenties en correcties zijn aan te wijzen. Dr S. J. Ridderbos wees daarop onlangs nog in zijn dissertatie. Als Kuyper handelt over de plaats van den vleeschgeworden en verhoogden Christus in het stuk van de „gemeene gratie”, vallen er bij hem twee verschillende reeksen

De betekenis van de vrijmaking voor theologie en leven (II)

HOOFDARTIKEL

Wanneer wij daarom tot den achtergrond van den kerkstrijd van deze jaren trachten door te dringen, dan zullen wij ons er rekenschap van dienen te geven, dat de deformatie in de Kerk niet is los te maken van de geschiedenis van het wijsgeerig denken van Europa in deze en in de vorige eeuw. En dan dringt zich vooral aan ons op, wanneer wij de geschiedenis van het wijsgeerig denken van de vorige eeuw overwegen, de verheerlijking van de soevereine wetenschap. Het zou ons te ver voeren hierop nader in te gaan. Maar verschillende denkers hebben de negentiende eeuw getypeerd als de eeuw van de wetenschap. In zijn Antithesen schrijft Beerling: „Het is de tendenz, althans een der tendenzen der negentiende eeuw, den mensch te zien als rationeel wezen zonder meer, de werkelijkheid als rationeel zonder meer. En voorzover zij dat niet is, moet zij het worden of wordt zij uitgeschakeld⁴⁾. Het soevereine denken van den mensch trachtte zich meester te maken van de werkelijkheid en deze onder te brengen in logische categorieën. „De moderne wijsbegeerte proclameert de soevereine rede tot oorsprong van den kosmos⁵⁾.

Prof. Dooijeweerd heeft dit thema in de Wijsbegeerte der Wetsidee breed uitgewerkt. Al zijn er verschillende elementen in deze wijsbegeerte, welke zich losmaken van de Gereformeerde belijdenis, in het bijzonder in haar visie op de Kerk, dat neemt niet weg, dat haar weergave van de geschiedenis van het wijsgeerig denken van het grootste belang blijft.

Zoo heeft Prof. Dooijeweerd aangetoond, dat de geschiedenis van het wijsgeerig denken laat zien hoe de wijsbegeerte een voortdurende spanning openbaart tusschen het wetenschapsideaal en het persoonlijkheidsideaal. Zoodra de wijsbegeerte de richting van het wetenschapsideaal is ingeslagen, beweegt ze zich ongeremd voort in haar drift de wereld door het logisch denken te verstaan. Het denken staat dan voor geen grenzen meer, maar tracht heel de werkelijkheid in het logisch systeem te omvatten. Het wetenschappelijk denken moest, zegt Dooijeweerd, „krachtens het continuïteitspostulaat van het wetenschapsideaal, streven naar overschrijding van alle staketselen, welke de kosmos in de zingrenzen der wetkringen aan de denk-sovereiniteit in den weg stelde⁶⁾.

Maar wanneer eenmaal het wetenschapsideaal in ongeremde drift erop uit is heel de tijdelijke werkelijkheid in een systeem op te lossen, roept dit streven als vanzelf een reactie in het leven. Immers, wanneer alles wetenschappelijk-logisch verklaard zal worden, brengt dit ongeremde logische denken de humanistische persoonlijkheid in gevaar. Het was deze per-

sonlijkheid, die zelf het wetenschapsideaal had opgeroepen en zich daarin uitleefde. Zij construeerde de idee van een soevereine rede, die alles verklaart. Maar door zoo te doen riep zij zelf een instantie in het leven, die tot ontwikkeling gebracht, straks haar weer zou ondermijnen. Vandaar, dat Dooijeweerd schrijft: „Maar in de conceptie van die soevereine rede zijn van meetaf twee onderling antagonistische motieven werkzaam, welker polaire spanning zich in de verdere ontwikkeling van het humanistische wijsgeerig denken steeds scherper zal openbaren⁷⁾.

Wij zullen hier verder niet op ingaan, maar wij veroorloofden ons deze kleine uitwijding op het gebied van de wijsbegeerte om dichter tot ons doel te geraken. Want het is juist in de negentiende eeuw, dat wij het wetenschapsideaal zich ongeremd zien ontwikkelen. Allereerst geschiedde dat op het terrein van het natuurwetenschappelijke denken. De geweldige vlucht, die de moderne techniek nam, stimuleerde de ontwikkeling van de natuurwetenschappen buitengewoon. Er valt hier een wisselwerking te constataren. Want de ontplooiing van de natuurwetenschappen bracht omgekeerd het ontdekken van tal van nieuwe krachten en mogelijkheden in den kosmos met zich. Maar deze gang van zaken beperkte zich waarlijk niet alleen tot de natuurwetenschappen. Ook in de Kerk kwam het tot een overschatting van het theologisch-wetenschappelijke denken. En dan wordt het tijd om scherp op te letten.

De theologie is immers in de Kerk van Christus van het hoogste belang. Wij willen niet meedoen met hen, die van tijd tot tijd den banvloek over de theologie proclameeren. Integendeel, de Schriftgetrouwe theologie heeft de Kerk vele malen belangrijke hulpdiensten bewezen.

Men denke slechts aan den tijd van de groote oecumenische concilies, toen de orthodoxe theologen een belangrijke bijdrage hebben geleverd aan de weerlegging van de gnostische ketterijen en de formulering van het trinitarische en christologische dogma. Wie de theologie in den ban wil doen, bedenke voorts, dat Calvijn een groot theoloog was en dat zijn Instituut zonder zijn theologische studie nooit tot stand zou gekomen zijn.

Maar al verwerpen wij de theologie dus niet, wij willen haar niet overschatten. De gevaren zijn voor de Kerk vaker gekomen door de overschatting dan door de onderschatting van de theologische wetenschap. De kerkgeschiedenis is er, om daar getuigenis van af te leggen. Popma wijst er op, dat dit reeds van meetaf het geval was. „Dezelfde overschatting van het wetenschappelijke denken, die we aantreffen reeds in het oude Hellas,

⁴⁾ R. F. Beerling, Antithesen, Haarlem, 1935, pag. 140. Hij vervolgt: „Paralleel aan de rationele organisatie van het samenlevingsapparaat gaat de rationele samenvatting der werkelijkheid door den theoretischen geest”.

⁵⁾ t.a.p.

⁶⁾ Dr H. Dooijeweerd, De Wijsbegeerte der Wetsidee, A'dam, 1935, deel 1, pag. 167.

⁷⁾ A.h.w., pag. 157. „Het wetenschapsideaal, door het persoonlijkheidsideaal opgeroepen, moest bij consequente doorvoering van zijn continuïteitspostulaat dit persoonlijkheidsideaal opheffen, de idee van de „onbedingte” vrijheid der persoonlijkheid als een waan-denkbild ontmaskeren”, pag. 167.

⁸⁾ Dr K. J. Popma, a.h.w., pag. 257.

⁹⁾ Dr H. Dooijeweerd, De Christelijke Staatsidee 2, pag. 16.

¹⁰⁾ Ed. Sizoo, deel 1, Inleiding, pag. 8.